

תוכן עניינים

1	מבוא
1	חלק ראשון: התוספת הראייתית – יסודות עיוניים
1	"התוספות הראייתיות כחלק מ"שיטת הכללים"
3	הרציו מאחורי הצורך בכללים להגבלת שיקול הדעת השיפוטי
4	כיצד אמורות התוספות הראייתיות לסייע לשופט להתגבר על מגבלות אנושיות
6	"המעבר במשפט הישראלי מ"קבילות" ל"מהימנות"
7	חלק שני: הראיות המסייעות
7	ראיות מסייעות – כללי
8	"תוספת מסבכת" מול "תוספת מאמתת"
10	ראיית הסיוע
10	מהותה של ראיית הסיוע
11	המקרים בהם דרוש סיוע
14	המקרים בהם הכירה הפסיקה בראייה כראיית סיוע – מקרי מבחן
17	"דבר מה לחיזוק"
17	"מהותה של ראיית הסיוע" דבר מה לחיזוק
17	"המקרים בהם נדרשת ראייה מסייעת מסוג" דבר מה לחיזוק
19	"דבר לחיזוק בגבול התחתון ו"חיזוק – מחוזק
20	"המקרים בהם הכירה הפסיקה בראייה מסייעת של" דבר מה לחיזוק
20	"תוספת ראייתית של" דבר מה
20	"מהותו של ה"דבר מה"
20	הקשיים הקיימים בביסוס הרשעה על הודאת נאשם
23	"הדרישה כי ההרשעה עפ"י הודאת חוץ תחזק בראייה מסוג" סיוע
24	"דבר מה" ו"דבר מה מוגבר"
24	המקרים בהם הכירה הפסיקה בראייה מסייעת של" דבר מה לחיזוק" או" דבר מה" – מקרי מבחן
27	דרישת ההנמקה
28	חלק שלישי: המשפט האנגלו אמריקאי
28	המשפט האנגלי
29	המשפט האמריקאי
30	חלק רביעי: הצורך בשינוי ההלכה בעניין הראיות המסייעות
30	הראיות המסייעות הן עמומות ויכולות להתפרש לכאן ולכאן
31	לשופטים אין כישורים מיוחדים על מנת להבחין בין אמת לשקר
33	דרכים מוצעות לסייע לביהמ"ש לברר את האמת
36	סיכום ומסקנות

מבוא

"המשפט עומד על האמת. ביסוד ההליך השיפוטי עומדת חשיפת האמת... מרבית דיני הראיות מבוססים על הרצון לגלות את האמת"¹. אך מטרת חשיפת האמת אינה המטרה היחידה של המשפט. במצבים ובכללים שונים, מושם הדגש על כך שהמשפט עומד על הצדק.² דוגמאות למקרים כאלה הם האיסור להגיש ראיות בדבר הרשעות קודמות של נאשם בשלב בירור המשפט, גם אם השופט היה מעוניין לקבלן. דוגמא אחרת היא אי-קבלת ראיות מפלילות בשל התנהגותה הלא ראויה של המשטרה³ "דוגמא נוספת היא הדרישה לתוספות ראייתיות במצבים שונים – דבר מה נוסף, דבר לחיזוק וסיוע – טרם יורשע נאשם. בהיעדר התוספת, אף אם בית משפט סבור כי הנאשם אשם על סמך התרשמותו מכלל הראיות – הדין אינו מעניק לו שיקול דעת מתי לציית לכלל. הדין מגביל את שיקול דעתו של השופט להכריע מהחשש של הרשעת החף"⁴.

עניינה של עבודה זו היא אותן תוספות ראייתיות, וניסיון לבחון האם תוספות אלה שמטרתן לקדם את הצדק, ולמנוע את החשש של הרשעת החף, אכן מקיימות את יעודן. העבודה תפתח בבירור היסודות העיוניים של דיני הראיות, ובבדיקה האם ראוי להחיל בדיני הראיות את שיטת הכללים או את שיטת חופש ההוכחה. החלק השני של העבודה יעסוק בראיות המסייעות עצמן, תוך ניסיון לברר ביחס לכל ראייה מסייעת כזו מה מהותה וכיצד היא מיושמת בפועל. החלק השלישי של העבודה ידון במשפט האנגלו אמריקאי, ואילו החלק הרביעי של העבודה ינסה לברר על סמך האמור בפרקים הקודמים האם קיים צורך בשינוי ההלכה הנוהגת בעניין הראיות המסייעות, ומהן דרכי השינוי האפשריות.

חלק ראשון: התוספת הראייתית – יסודות עיוניים

התוספות הראייתיות כחלק מ"שיטת הכללים"

מטרת המשפט הפלילי הוא עשיית צדק, באמצעות חשיפת האמת. חשיפת האמת פירושה חשיפת המציאות כפי שהייתה בעבר. חשיפה בהווה של מציאות העבר עלולה לעוות את מציאות העבר, מאחר וחשיפתה של אותה מציאות דורשת מעבר דרך שתי מסננות, כאשר כל מסננת "תורמת" את חלקה לעיוות המציאות כפי שהיתה בפועל. המסננת הראשונה היא העד המעיד על המציאות בעבר, באופן בו הוא עצמו ראה וחווה את המציאות. המסננת השנייה מתייחסת לביהמ"ש – האופן בו השופט קלט מהעד את תיאור המציאות. בנוסף קיים פרמטר נוסף העלול לתרום לעיוות תמונת מציאות העבר, והוא העובדה שההליך

¹ רע"א 1412/94 הסתדרות מדיצינית הדסה עין-כרם נ' גלעד, פ"ד מט(2) 516 פסקה 5 לפסה"ד של השופט ברק (1995)

² ע"פ 7915/15 ראמי גדבאן נ' מדינת ישראל סע' 6 לפסה"ד של השופט הנדל (פורסם בבנו, 09.07.2017)

³ ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא(1) 461 (2006)

⁴ ע"פ 7915/15 הע"ש 2 לעיל סע' 6 לפסה"ד של השופט הנדל

השיפוטי מנסה לשחזר בזמן הווה מציאות שהייתה בעבר. לכן ההנחה של המשפט היא שיש קושי בחשיפת כל האמת, אך למרות זאת ניתן לחשוף את רובה.⁵ מאחר ומטרת המשפט הפלילי הוא חשיפת האמת, ההנחה היא שהכללים הראייתיים צריכים להתפרש ולהתעצב באופן שישרת את התכלית של חשיפת האמת.⁶ כל הגישות התיאורטיות לדיני הראיות עוסקות בדרך זו או אחרת בהתחקות אחר האמת.⁷

השאלה היא מהי הדרך הנכונה להתחקות אחר האמת. על מנת להמחיש את שתי התאוריות המרכזיות העונות על שאלה זו, מביא פרופ' ברק כדוגמא מקרה בו הודאת הנאשם בביצוע העבירה המיוחסת לו, הושגה בעקבות אלימות שהופעלה על הנאשם. השאלה העולה במקרה כזה היא האם יש מקום להתחשב בראייה כזו? מחד ניתן לטעון שיש לשלול ראייה כזו, מתוך הנחה כי ההודאה הנ"ל אינה משקפת את האמת כפי שהייתה, אלא, את רצונו של הנאשם לרצות את החוקר שהפעיל עליו אלימות, לצורך גביית ההודאה. מאידך ניתן לטעון, כי למרות שהודאת הנאשם הושגה עקב אלימות שהופעלה נגדו, אין מקום לפסול את הראייה, אם השופט השתכנע כי למרות האלימות, יש בהודאה זו כדי לחשוף את האמת. שתי הגישות הנ"ל יוצאות מנקודת מבט של חיפוש אחר האמת.⁸

ההבדל בין שתי הגישות הנ"ל מבטא את האבחנה בין אלה המצדדים בדעה כי גילוי האמת, דורש להימנע מלהביא בפני השופט ראיות "מפוקפקות" לבין המצדדים בדעה כי גילוי האמת, מצריך להביא בפני בית המשפט את הראיות כולן, ולתת לביהמ"ש שיקול דעת לבחון ראיות אלה, ולהכריע איזה משקל יש לתת להן.⁹

שתי הגישות הנ"ל מבטאות שתי תאוריות ראייתיות: השיטה הראשונה היא שיטה המכונה "שיטת הכללים" והשיטה השנייה המכונה "חופש ההוכחה". "שיטת הכללים" מצדדת בדעה, כי קיים צורך להגביל את שיקול הדעת השיפוטי, באמצעות קביעת מערכת כללים והנחיות, שיכוונו את ביהמ"ש לאופן בו עליו להסיק מסקנות מהראיות המובאות בפניו. לעומת זאת שיטת "חופש ההוכחה" גורסת כי יש להביא בפני בימ"ש את מלוא הראיות הקיימות, ויש לתת לביהמ"ש שיקול דעת מוחלט כיצד להכריע בין הראיות שבפניו.¹⁰

גישת "חופש ההוכחה" גורסת כי ככל שיהיו בפני ביהמ"ש יותר ראיות, כך תשתפר יכולת ביהמ"ש להתחקות אחר האמת, וכך יוכל ביהמ"ש לגבש מידה גדולה יותר של דיוק ביחס לאמת. לעומת זאת "גישת הכללים" גורסת כי כמות גדולה של ראיות, אינה מבטיחה מידת דיוק גדולה יותר של שיחזור האמת, וזאת בשל קשיים מובנים בתהליך הבירור העובדתי. קשיים אלה נובעים, בין השאר, בשל פערי מידע בין הצדדים, האופן בו מוצגות הראיות בפני ביהמ"ש ועוד, ולכן על פי השיטה הנ"ל יש לסנן ראיות שמהימנותן נמוכה, ולא להביאן בפני ביהמ"ש, מאחר ודווקא הסינון הנ"ל יסייע להשגת הדיוק.¹¹

⁵ אהרן ברק "משפט, שיפוט ואמת" משפטים כז 5, 11 (תשנ"ו – תשנ"ז)

⁶ ניב ואקי "מעבר לספק סביר: גמישות ההוכחה בדין הישראלי" 147 (2013)

⁷ טליה פישר "דיני הראיות בראי התיאוריה" עיוני משפט 107, 111 (2016)

⁸ ברק הע"ש 5 לעיל עמ' 12 - 13

⁹ שם עמ' 13

¹⁰ פישר הע"ש 7 לעיל עמ' 116

¹¹ שם, עמ' 117